

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Министерство на финансите

Дирекция „Икономическа и финансова политика“

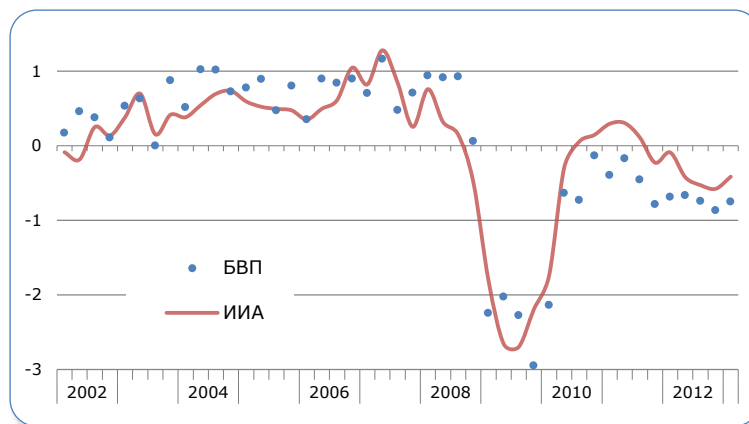
ОСНОВНИ АКЦЕНТИ

- През първото тримесечие на 2013 г. ИИА остана отрицателен, но пречупи негативния тренд от последната година, и отбеляза подобрене спрямо предходното тримесечие. Това бе обусловено от благоприятното развитие на съставните променливи, отразяващи състоянието на вътрешната икономическа среда.
- Цикличната позиция на българската икономика се подобри и бе в съответствие с развитието на бизнес цикъла в страните от еврозоната. Дългосрочният компонент също продължи нагоре, но остана отрицателен, обуславяйки негативната стойност и на съвкупния ИИА. Ниските нива на дългосрочния компонент са свързани с понижен потенциал за растеж и ограничават икономическата активност в страната.
- Най-значимо положително влияние върху динамиката на ИИА през първото тримесечие на 2013 г. оказаха приходите от ДДС, чието изменение кореспондираше с вътрешната икономическа активност.
- Благоприятното развитие на показателите от финансовия сектор (лихвен процент по дългосрочните кредити в лева и паричен агрегат М1) също имаше значителен принос за динамиката на ИИА.
- Икономическата активност в страните от ЕС 27 не се влоши спрямо предходното тримесечие, но външното търсене остана потиснато и се материализира във влошени оценки на предприемачите за бизнес средата и за осигуреността на производството с поръчки, както и влошени очаквания за цените и заетостта в промишлеността.
- Независимо от неблагоприятната външна среда и отбелязаното намаление в производствените мощности, индустриалното производство регистрира ускорен темп на нарастване, свързан с реализирания растеж в голяма част от експортно-ориентираните дейности.
- Показателите, свързани с развитието на дейността в строителството и търговията на дребно, имаха най-слаб принос за динамиката на ИИА през първото тримесечие на 2013 г. ▼

ИНДИКАТОР НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2013 г.

Индикаторът на икономическата активност (ИИА)¹ има за цел да представи в обобщен вид текущото състояние на българската икономика, както и да оцени динамиката на дългосрочния и цикличния ѝ компонент. Той е конструиран чрез динамичен факторен модел и е съставен от петнадесет макроикономически променливи, измерващи промените както във вътрешната, така и във външната икономическа среда.² Брутният вътрешен продукт (БВП) е друг обобщаващ индикатор за икономическата активност в страната, като динамиката на ИИА и на БВП имат сходен характер през повечето периоди на наблюдение. Въпреки това е възможно в отделни периоди да се наблюдават различия както по отношение на техния магнитуд, така и по отношение на посоката на изменение на двата индикатора.

През първото тримесечие на 2013 г. ИИА остана на отрицателна територия, но за първи път в рамките на последната година отбеляза подобрене спрямо предходните три месеца. Развитието на съставния индикатор бе сходно с това на реалния БВП, както като посока, така и като степен на изменение (Фиг. 1).

Фиг. 1:
ИИА и реален растеж на БВП³

Източник: МФ

- 1 Повече информация за методологията на конструирания ИИА вижте в приложението „Същност и методология на съставяне на Индикатора на икономическа активност“.
- 2 Променливите, включени в ИИА, са следните, като част от тях са взети с лаг от един период назад (представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), натоварване на производствените мощности (0), паричен агрегат M1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните стоки (-1), БВП на ЕС-27 (-1).
- 3 С цел постигане на сравнимост, данните за БВП са нормирани, като от стойността на показателя е извадена неговата средна и полученият резултат е разделен на стандартното отклонение.

Подобрението на ИИА се дължеше на благоприятното развитие на компонентите, отразяващи вътрешната икономическа активност. Най-съществено влияние оказва традиционно високият растеж на приходите от ДДС през първото тримесечие на годината, наблюдаван през последните няколко години. Показателите от финансовия сектор също се характеризираха с по-добро развитие, изразяващо се в ускорен растеж на паричния агрегат М1 и продължаващ спад на лихвения процент по дългосрочните кредити в лева. Външното търсене остана потиснато и се отрази негативно върху оценките на предприемачите за бизнес средата, нивото на индустриалните поръчки, както и върху очакванията за динамиката на цените и заетостта в промишлеността. Въпреки това, икономическата активност в промишлеността се повиши, в резултат от повишеното търсене в част от експортно-ориентираните дейности и известно съживяване на вътрешния пазар. Растежът на промишленото производство бе реализиран в условията на забавен спад на цените на петрола и неенергийните суровини, чиято отрицателна динамика продължи да оказва задържащо влияние върху изменението на ИИА. Макар и все още на отрицателна територия, индексите на строителна продукция и на оборота в търговията на дребно отбелязаха известно подобрене и допринесоха за по-благоприятното развитие на съставния индикатор.

В съответствие с динамиката на ИИА, през първото тримесечие на 2013 г. реалният растеж на БВП⁴ се ускори до 0.8%, при 0.3% в края на миналата година, като основен принос имаше нетният износ. В условията на нестабилна външноикономическа среда износът на стоки и услуги възстанови положителния си темп на нарастване, възлизащ на 11.3% в реално изражение на годишна база. С понижение се характеризираше брутното капиталообразуване, обусловено изцяло от намалението на запасите, докато инвестициите в основен капитал се увеличиха. Крайното потребление също нарасна в сравнение с отбелязания спад в края на 2012 г., което бе свързано с увеличеното правителствено потребление, за разлика от частните потребителски разходи, които намаляха на годишна база. Повишеното търсене от страна на експортно-ориентираните дейности бе в основата на увеличения внос от 4.6% през първите три месеца на 2013 г.

4 Реалният БВП е по сезонно неизгладени данни. Този показател се използва при конструирането на ИИА, като подобно на останалите променливи, включени в ИИА, се изчиства от влиянието на сезонни и специфични колебания.

Фиг. 2:
Приноси към растежа на БВП
по компоненти на търсенето,
на годишна база

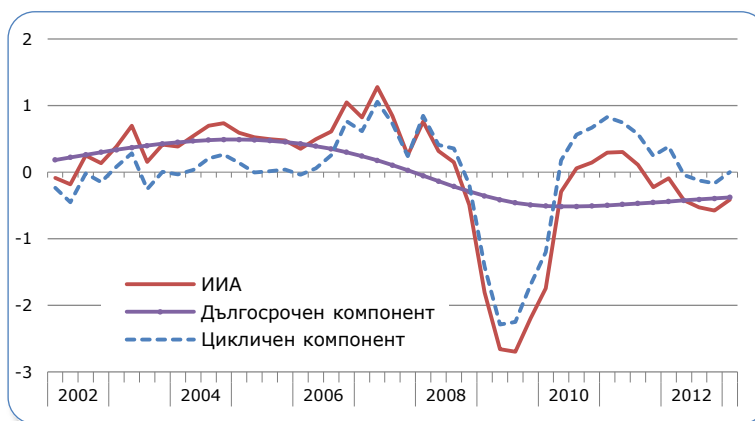
Източник: НСИ, МФ

Подобрението в цикличната позиция на икономиката бе основният фактор, обуславящ по-доброто развитие на ИИА през първите три месеца на 2013 г. През текущия период цикличният компонент обърна посоката си на развитие, преустановявайки наблюдаваната от второто тримесечие на 2012 г. негативна динамика. Към настоящия момент неговата стойност е близка до 0, което е съпоставимо с равнищата, регистрирани в средата на 2005 г. и началото на 2006 г. или непосредствено преди икономическото прегряване. Същевременно, дългосрочният компонент продължи тенденцията на подобрене, наблюдавана от средата на 2010 г. насам, но остана отрицателен, обуславяйки негативната стойност и на общия ИИА. Ниските нива на дългосрочния компонент се свързват с понижен потенциал за растеж на икономиката и ограничават икономическата активност в страната.

Фиг. 3:
ИИА по компоненти

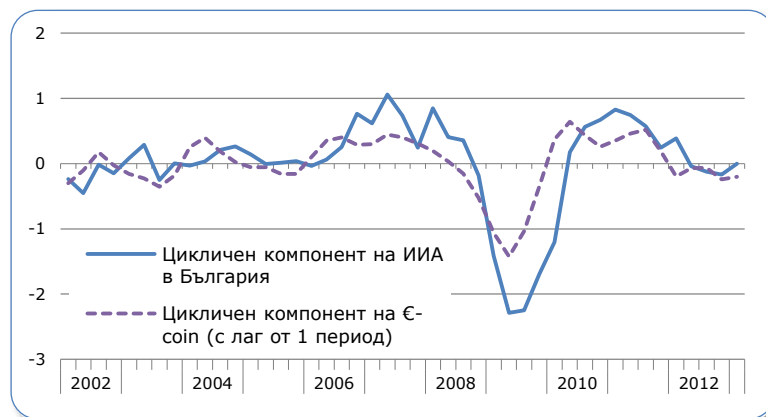
Източник: МФ

СТЕПЕН НА СИНХРОНИЗИРАНост НА БЪЛГАРСКИЯ БИЗНЕС ЦИКЪЛ С ТОЗИ НА ЕВРОЗОНАТА

Цикличното развитие на българската икономика е в голяма степен синхронизирано с бизнес цикъла в еврозоната. Оценките на цикличните колебания в икономическата активност на еврозоната⁵ и България показваха, че промените във външната конюнктура се отразяват най-силно върху българската икономика със закъснение между едно и две тримесечия. Освен това, отклоненията на бизнес цикъла у нас от дългосрочната средна са по-големи в сравнение с цикъла в еврозоната, което е свързано с високата еластичност на българския бизнес цикъл от развитията във външната среда.

Фиг. 4:
Оценени циклични колебания в еврозоната и България

Източник: CEPR, МФ

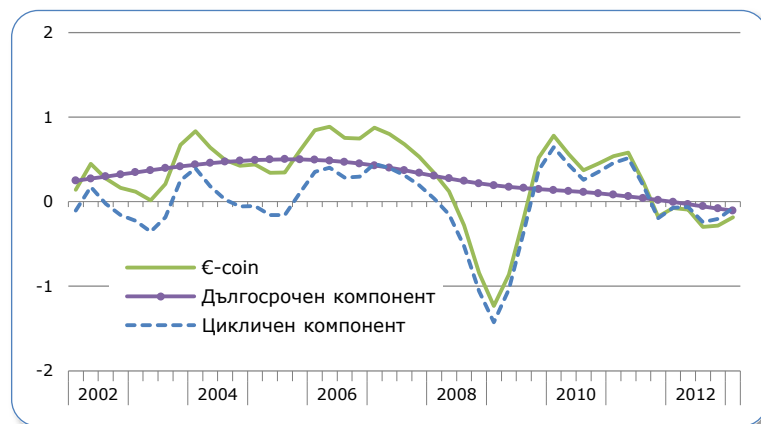
Цикличната позиция на икономиката на страните от еврозоната отбелязва известно подобрение през последните три месеца на 2012 г., което продължи с по-изразени темпове в началото на 2013 г. и даде положителен тласък и на българския бизнес цикъл. Въпреки по-малко песимистичните оценки на бизнеса и домакинствата обаче икономиката на еврозоната остана в рецесия. Независимо че българската икономика реагира в по-голяма степен на промените във външната среда, композитният ИИА остана на по-ниско равнище в сравнение със съставния индикатор за еврозоната. Причината за това е, че негативната стойност на общата икономическа активност в еврозоната се определя от отрицателната циклична позиция, докато за българската икономика определяща е негативната стойност на дългосрочния компонент, който значително намалѐ през кризисните години. В същото време, дългосрочният компонент на съставния показател за бизнес активността в еврозоната оста-

⁵ Данни и подробни обяснения за методологията на съставяне на индикатора на бизнес цикъла за еврозоната „€-coin“ са достъпни на <http://eurocoin.cepr.org>. Тъй като този индикатор е месечен, данните за него са осреднени, за да може да се сравнява с ИИА, който е с тримесечна честота. Също така, индикаторът „€-coin“ изключва само краткосрочните (сезонните) колебания в икономическата активност в еврозоната и за да бъде съпоставим с ИИА беше необходимо да бъде премахнат дългосрочният тренд във времеви ред с филтър на Ходрик и Прескот.

на положителен, макар и следвайки низходящ темп на развитие, и премина на слабо отрицателна територия едва през втората половина 2012 г. Така българската икономика е по-сериозно засегната от икономическата криза и повишаването на икономическата активност ще се ограничава от отслабения потенциал за растеж.

Фиг. 5:
Индикатор за бизнес активността в еврозоната €-coin по компоненти

Източник: CEPR, МФ

ФАКТОРИ, ОКАЗВАЩИ ВЛИЯНИЕ ВЪРХУ ДИНАМИКАТА НА ИИА ПРЕЗ ПЪРВОТО ТРИМЕСЕЧИЕ НА 2013 Г.

През първото тримесечие на 2013 г. динамиката на ИИА се подобри, подпомогната от благоприятното развитие на съставните променливи, отразяващи вътрешното икономическо състояние.

Най-голямо положително влияние върху изменението на ИИА през разглеждания период оказаха приходите от ДДС. В началото на 2013 г. те отбелязаха повишение от 13.6% в реално изражение⁶, след регистрираните спадове през втората половина на миналата година. Динамиката на приходите от ДДС бе в съответствие с вътрешната икономическа активност, която подкрепи повишението на общия компонент на съставната на ИИА променлива⁷.

Фиг. 6:
Динамика на ИИА и приходи от ДДС

Източник: МФ

Показателите от финансовия сектор също се характеризираха със значително положително влияние върху ИИА през първите три месеца на 2013 г. Лихвеният процент по дългосрочните кредити в лева, включен в ИИА с лаг от един период назад, отчете намаление до 9.4% през последните три месеца на 2012 г. спрямо 9.8% през третото тримесечие. Наблюдаваното развитие обуслови по-бързия темп на понижаване на показателя на годишна база, което допринесе положително за общата икономическа активност. Паричният агрегат М1 се отрази върху динамиката на ИИА по аналогичен начин, посредством ускорен годишен реален прираст до 8.9%⁸ и съответно подобрене в стойността на общия компонент на бързоликвидния агрегат през първото тримесечие на 2013 г.

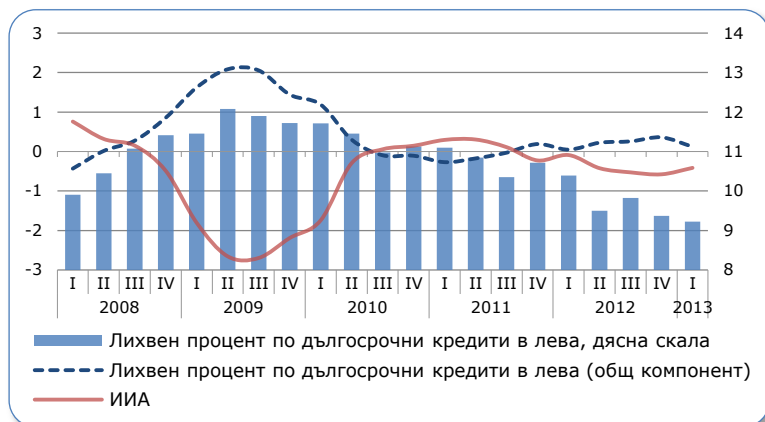
⁶ Дефлирани с ХИПЦ.

⁷ Съгласно методологията за конструиране на ИИА, композитният индикатор е съставен от общите компоненти на включените променливи, които изключват влиянието на временни и специфични за всяка променлива фактори.

⁸ Дефлиран с ХИПЦ.

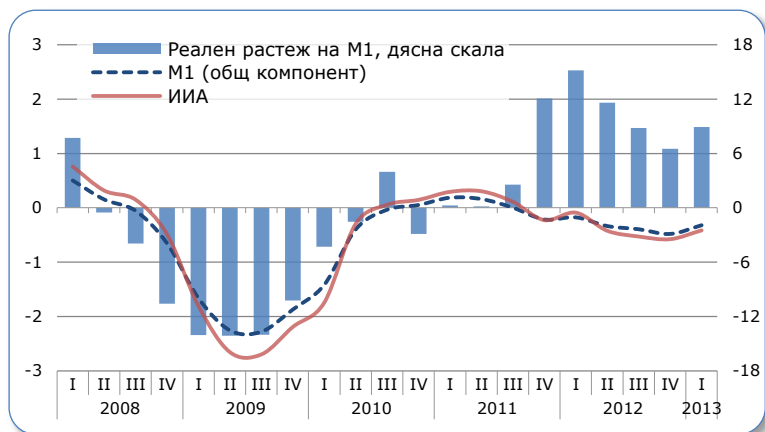
Фиг. 7:
Динамика на ИИА и лихви по дългосрочни кредити в лева

Източник: МФ

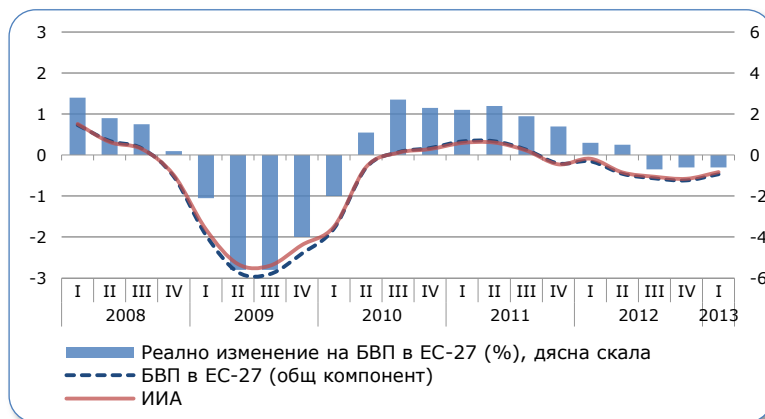
Фиг. 8:
Динамика на ИИА и М1

Източник: МФ

Фиг. 9:
Динамика на ИИА и реален растеж на БВП в ЕС-27

Източник: МФ

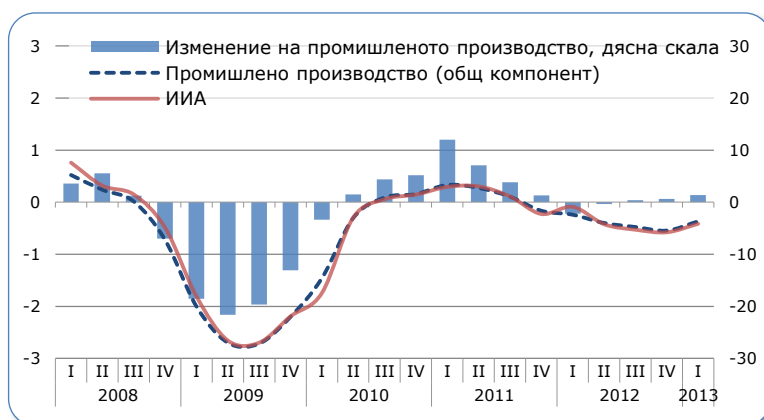

Икономическата активност в страните от ЕС 27 не се влоши спрямо предходното тримесечие и това подпомогна подобрието в общия компонент на показателя и положителния принос към динамиката на ИИА. През последните три месеца на 2012 г.⁹ реалният спад на БВП в ЕС 27 отново възлезе на 0.6%, като се наблюдаваше известно подобриение в негативната динамика на вътрешното търсене, което бе компенсирано от влошаването на нетния износ.

Потиснатото външно търсене имаше негативно отражение върху оценките на предприемачите за бизнес климата в страната и върху осигуреността на промишленото производство с поръчки. С влошена динамика се характеризираха и очакванията за заетостта и цените в промишлеността. Изменението на международните цени на петрола и неенергийните суровини остана отрицателно, макар и с по-бавен годишен спад спрямо предходното тримесечие, и продължи да оказва задържащо влияние върху динамиката на ИИА през първите три месеца на 2013 г.¹⁰

Фиг. 10:
Динамика на ИИА и
промишлено производство

Източник: МФ

Независимо от отбелязаното понижаване на производствените мощности, през първото тримесечие на 2013 г. индексът на промишленото производство регистрира ускорен реален темп на нарастване от 1.4% спрямо 0.6% през последните три месеца на миналата година. Това бе свързано с реализирания растеж в голяма част от експортно-ориентираните дейности, като се наблюдаваше и ускорен темп на повишение на износа на годишна база. Данните за оборота в промишлеността показаха водещ принос на производството на основни метали и метални изделия за външния пазар, следвано от производството на дървен материал и производство на пластмаса. Последните две

9 Влиянието на икономическия растеж в ЕС 27 върху българската икономика е оценено като най-силно с лаг от един период назад.

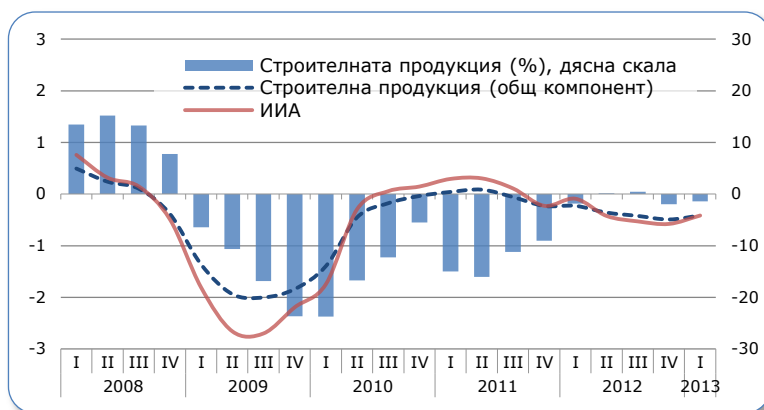
10 Оценките за бизнес климата в страната, осигуреността на промишленото производство с поръчки, очакванията за заетостта и цените в промишлеността, и динамиката на международните цени на петрола и неенергийните суровини влияят най-силно върху икономическата активност със закъснение от 1 период.

дейности се свързваха и с водещ принос на оборотите, насочени за вътрешния пазар.

Показателите, свързани с развитието на дейността в строителството и търговията на дребно имаха най-слаб принос за подобряване динамиката на ИИА през първото тримесечие на 2013 г. Индексите на строителна продукция и на оборота в търговията на дребно се характеризираха с продължаващ спад на годишна база, съответно от 1.4% и 3.8%¹¹, но темповете на намаление се забавиха в сравнение с предходното тримесечие, което обуслови и положителното им влияние върху общата икономическа активност.

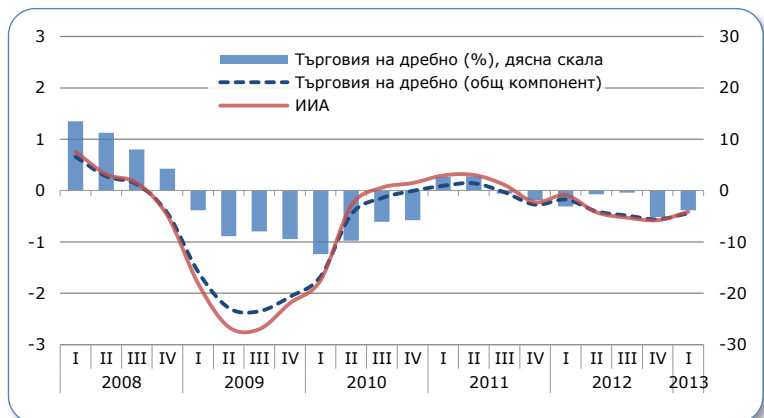
Фиг. 11:
Динамика на ИИА и индекс на строителна продукция

Източник: МФ

Фиг. 12:
Динамика на ИИА и индекс на търговията на дребно

Източник: МФ

11 По постоянни цени.

СЪЩНОСТ И МЕТОДОЛОГИЯ НА СЪСТАВЯНЕ НА ИНДИКАТОРА НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ

Индикаторът на икономическа активност (ИИА) е създаден в опит да се направи по-пълна оценка на текущото развитие на българската икономика.

Като съставен индикатор, ИИА има редица предимства:

- Ако данните за променливите, от които е съставен ИИА, се ревизират, промяната на съставния индикатор е значително по-малка като размер от ревизията, направена в данните за БВП.
- Динамиката на БВП понякога се влияе от специфични за икономическите сектори фактори, които често са дискретни или временни по характер и затова не би следвало да се интерпретират като фактори, засягащи общата икономическа ситуация.

Разлагането на всеки времеви ред на общ и специфичен компонент позволява да се елиминира въздействието на временните и специфичните фактори, както и да се правят корекции за възможни грешки в измерването на дадена променлива.

ИИА е изчислен въз основа на динамичен факторен модел, приложен към набор от данни по тримесечия за 67 макроикономически времеви реда за бизнес ситуацията както в България, така и в международен аспект. Впоследствие броят на променливите, съставляващи индикатора, е намален на 15, като всяка променлива се използва с реалното ѝ изменение спрямо съответното тримесечие на предходната година. Променливите, съставляващи ИИА, са взети в текущия период или с лаг от един период, както следва (лагът е представен в скоби): БВП (0), индекс на промишлено производство (0), индекс на строителна продукция (0), индекс на оборота в търговията на дребно (0), общ бизнес климат (-1), осигуреност на промишленото производство с поръчки (-1), очаквания за заетостта в промишлеността (-1), очаквания за цените в промишлеността (-1), средна натовареност на производствените мощности (0), паричен агрегат М1 (0), лихвен процент по дългосрочни кредити в лева (-1), приходи от ДДС (0), индекс на цената на петрола (-1), индекс на международните цени на неенергийните суровини (-1) и БВП на ЕС-27 (-1).

Оценката на цикличния компонент на ИИА е направена, като са елиминирани:

- Дългосрочният компонент, като е използван филтърът на Ходрик-Прескот. Въпреки че разглежданият филтър е бил предмет на много дискусии, той все пак остава най-широко използваната техника за премахване на тренда в икономическите редове;
- Краткосрочният компонент, отчитащ колебания в рамките на една година и изчислен въз основа на плъзгаща се средна с прозорец от 4 периода. ▲